

Aziz Nesin

HAYVONLAR HAQIDA HIKOYALAR

Hikoyalar

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
bosh tahririyati
Toshkent - 2006

Turk tilidan Miad Hakimov tarjimasini

HAYVONLAR HAQIDA HIKOYALAR

Men o'zimga guvohi bo'lgan yoki tanish-bilishlardan eshitgan bu voqealarni qalamga olingan ekanman, faqat bolalar bilan o'smirlarning nazarda tutgan yo'q.

Ushbu voqeiy hikoyalarda yozuvchilikka xos bo'lgan ba'zi usullardan voz kechdim. Ya'ni ularda badiiy to'qima yoxud mubolag'a degani ko'rinmaydi. Men o'zim ko'rgan va boshqalardan eshitgan voqealarni bezab-bejamagan, yoniga qo'shib-chatmagan holda, qanday bo'lsa shundayligicha o'quvchilarimga taqdim etmoqdaman. Bulardan har kim o'ziga yarasha xulosa chiqarib olsin, degan maqsadim ham yo'q emas. Qolaversa, o'zim ham bir paytlar shunday qilganman. Bu bilan: «Hamma menga o'xshasin, qissadan nima hissa chiqargan bo'lsam, aynan takrorlasin,» demoqchi emasman. Bitta voqeadan har kim har xil xulosa chiqaradi. Olingan pand-o'git esa ba'zan butunlay qarama-qarshi bo'lishi ham mumkin.

Mayli, bu gaplarni yig'ishtirib qo'yaylik-da, jonivorlar hayotidan olingan ushbu lavhalarni birma-bir ko'zdan kechirib chiqaylik. Mabodo shulardan birortasi fikringizni tortib, dilingizga mahkam o'rnashib qolgan bo'lsa, zamiridagi pand-nasihat ham o'z-o'zidan kelib chiqaveradi.

Odatda odamzot parranda-yu darrandaning xatti-harakatiga o'zicha nisbat beradi, bulardan o'ta favqulodda holatlar izlaydi. Aslini olganda esa biz favqulodda deb bilgan narsalar mutlaqo savqi tabiiy bir holat bo'lishi ham mumkin.

Aziz NESIN

Idol Branski

Mashinada Yevropadan Turkiyaga qaytayotib, Yugoslaviya orqali o'tadigan bo'ldik. Belgradga yaqinlashib qolgan edik, yo'l chetida joylashgan bir xo'jalikka ko'zimiz tushdi. Surishtirib bilsak, bu yerda zotli itlar yetishtirisharkan. Uning egasi bir yugoslav bo'lib, o'zi shu sohada mutaxassis ekan. Xo'jalikni aylanib chiqdik. Har xil toifali yuzlarcha itlarni ko'rdik. Bitta kuchukcha bizga ma'qul tushib, buni sotib olmoqchi bo'ldik. Egasi uni tug'ilganiga endi yigirma kun bo'lganini, o'zi esa Londonda bo'lib o'tgan ko'rikda birinchi o'rinni olgan Idol Branski laqabli itning zurriyoti ekanini aytdi. Xullas, ikkinchi Idol Branskini sotib oldik. Bizga kuchukcha bilan birga uning nasl-nasabi yozilgan guvohnomani ham berishdi.

Kuchukchani uyga olib keldik. Oyim uni uy ichida saqlashga ko'nmadi. Noiloj hovlidagi katalakka qamab qo'ydik. Idol Branski yonidan jilishimiz bilan shunaqayam uvvos ko'tardiki, asti qo'yaverasiz. Tuni bilan goh chiyillab, goh uvillab chiqdi. Na o'zi orom oldi, na bizga va na qo'shnilarga tinchlik berdi. Ertasi kuni toza boshimiz qotdi. Kun bo'yi uning yonidan jilmadik. Kechasi yana halovat bo'lmasligi aniq edi.

Yaqin tanishlarimizdan biri maslahat berdi:

— Qo'ng'iroqli soat bor-ku, shuni to'rvaga solib, yoniga qo'yinglar-chi, g'ingshimasa kerak.

Aytganini qildik. Idol Branskining akillashi tindi. Tuni bilan churq etgani yo'q. Erta bilan uyg'ongach, o'lib-netib qolmadimikin, degan xavotirda katagiga borib asta mo'raladik. Soat solingan to'rvaga boshini qo'yib, tinchgina uxlayotgan ekan.

Shundan keyin har kuni kechqurun buni takrorlab turdik. Kechalari tortqilab o'ynardi. Bora-bora Idol Branski ulg'ayib, soatsiz uxlaydigan bo'ldi.

Bir kuni bizga maslahat bergan o'sha tanishimizdan buning sababini so'radik. U o'zi bu ishni qilib ko'rmaganini, lekin bir kitobda shu haqda o'qiganini aytdi. Kitobda yozilishiga ko'ra kuchuk bolasi soatning tiqirlashini onasining yurak urishiga o'xshatar ekan. Ma'lumki, kuchuk bolachalari odatda onasining qorniga boshini qo'yib yotadi. Demak, Idol Branski soat solingan to'rvaga boshini qo'yib uxlashining sababi ham shunda.

Jo'r ovoz bo'lib

O'sha paytlarda Istanbulda hovli-joyimiz bo'lguchi edi. Besh tanobcha yerimiz ham bor. Uydagi mushuk bilan kuchukcha birga katta bo'lganliklari uchun judayam inoq edi. Tomorqaga sabzavot ekib, bir chekkasida tovuq boqardik. Yana bir eshagimiz bo'lib, men uni Chalabiy deb chaqirardim. Jonivor nihoyatda yuvosh edi. Kuchukcha bilan mushuk ikkovi Chalabiyning ustiga chiqib olib, o'sha yerda tong ottirgan paytlari ko'p bo'lgan. Ba'zan kuchukchanning Chalabiy bilan o'ynashgisi kelib qolar, shunda u yugurib borib, naq g'ajib tashlamoqchi bo'lganday akillay boshlardi. Chalabiyning esa parvoyi palak edi.

Tovuqlar kurk bo'lib, jo'ja ochadigan payt keldi deguncha osmonda kalxatlar izg'ib qolardi. Mabodo birorta kalxat jo'jaga chang solmoqchi bo'lib yerga sho'ng'isa bormi, ona tovuq darhol qanotlarini kerib, patlarin hurpaytirib olar, bolalarini xatardan ogoh qilmoqlik uchun qaqillagan ovoz chiqarardi. Buni eshitib, jo'jalar pana joylarga qochib qolishardi.

Mushuk bilan kuchukcha qayerda bo'lmasin, tovuqning nolasini eshitishlari bilanoq darhol yordamga yetib kelishardi. Jo'jalarga ozor berish uyoqda tursin, ikkoviyam ularni onaiari bilan bir safda turib kalxatlardan himoya qilishardi. Bir tomondan ona tovuq qaqillaganicha yer bag'irlab uchib yurgan kalxatga qarab sapchisa, ikkinchi tomondan mushukcha miyovlab, kuchukcha qattiq vovillardi. Xullas, tovuq, mushuk va it baravariga jo'r bo'lib, kalxat hujumini daf qilishardi. Sheriklarining ovozini eshitgan Chalabiy boyoqish biror xatar borligini sezardi-yu, ammo bir oyog'i zanjir bilan qoziqqa bog'lab qo'yilganligi uchun bor kuchi bilan hangrab yuborardi.

Bir kuni yana hovlini tovuqning qaqillashi-yu mushukning miyovlab, itning vovullashi tutib ketdi. Chalabiy ham turgan joyida hangrab yubordi. Bir payt qaragam, Chalabiy oyog'idagi zanjirni shildiratib shu tomonga qarab irg'ishlab kelyapti. Zanjirning bir uchida temir qoziq. Bildimki, qoziqni bir amallab sug'urib qochgan.

Chalabiy sheriklarining yoniga yetib kelgach, ikkala qulog'ini ding qilib, kallasini osmonga ko'tardida, tepada aylanib yurgan kalxatga qarab shunday bir bo'kirib yubordiki, asti qo'yavering. Eshagimiz bunaqa hangraganini shu vaqtgacha hecham eshitmagan edim.

Xaloskor it

Moskvada Ajdar Ibrohim degan bir kino rejissyor bilan do'stlashib qolgan edik. Ikkinchi marta Moskvaga borishimda o'shaning xotini vafot qilganini eshitdim. Bir tanishimizni yonimga olib, ko'ngil so'ragani dala hovlisiga bordim. Kinorejissyorning dala hovlisi katta yo'ldan chetroqda, o'rmon yoqasida ekan. Xotini qazo qilganiga bir hafta bo'libdi.

Ajdar Ibrohim gap orasida marhumaning bir iti bo'lganini, janozadan so'ng u mutlaqo ko'rinmay qolganini aytdi. Ilgarilari bunday odati yo'q ekan. Hatto o'rmonning ichiga kirib ketsa ham, bir soatga qolmay uyga qaytarkan.

— It egasi o'lganini sezgan bo'lsa kerak, demoq-chimisan? — deb so'radi hamrohim.

— Qaydam, — deb javob berdi Ajdar Ibrohim. — Aniq bir narsa deyolmayman-u, lekin Ashxabodda bo'lgan bir voqeani eshitganimdan keyin jonivorlarda favqulodda sezish qobiliyati bo'lishiga ishonдим.

— Ashxabodda nima bo'lgan ekan? — deb so'radim undan.

Bo'lgan voqeani gapirib berdi.

— O'zim asli ashxabodlikman. Qaysi bir yili otpuska paytida borsam, ikki qo'shnim bir-biri bilan sud-lashib yurgan ekan. Ikkovi yoqalashib qolib, biri ikkinchisini belkurak bilan urmoqchi bo'libdi. Zo'rg'a ajratib qo'yishibdi. Janjal nimadan chiqqanini hech kirn bilmaydi. Men o'sha yerda ekanimda ularni sud majlisiga chaqirib qolishdi. Azbaroyi qiziqqanimdan men ham sudga bordim.

— Siz nima uchun qo'shningizga belkurak ko'tar-dingiz? — deb so'radi sudya ayblanuvchidan.

— Itimni urib mayib qilgani uchun, — deb javob berdi ayblanuvchi.

Sudyaning jahli chiqdi.

— Hech zamonda odam bolasi bir itni deb qo'shnisiga qo'l ko'taradimi, bu qanaqa gap axir?

— Mening itim bo'lakcha, boshqa itlarga o'xshamaydi, — deb qoldi da'vogar.

— Iya, nimasi bo'lakcha ekan?

Shundan keyin itning egasi bir boshdan gapirib berdi.

— Ikkinchi farzandimiz ikki oylik chaqaloq edi o'shanda. Chaqaloq beshikda uxlab yotgan paytlarda itimiz hecham uning yonidan jilmasdi. Bir kuni ertalab o'rnimda gazeta o'qib yotsam, xotinim yig'i-sig'i ko'tarib qoldi. Bola beshigi bilan yo'qolibdi. Darhol izlashga tushdik, uy ichidan topilmadi. Yugurib hovliga chiqsak, beshik o'sha yerda ekan, yonida esa it. Chaqalog'imiz pishillab uxlab yotibdi.

Beshikni uyga olib kirdik. Lekin o'sha kuni kechasi it yana uni tashqariga olib chiqib ketibdi. Itni do'pposlab, eshikni yopib qo'ydik. Havo dim bo'lgani uchun derazalar ochiq edi. Yarim kechada er-xotin shovqindan uyg'onib ketdik. Bundoq qararak, it derazadan uyga kirib, beshikni tashqariga sudrab chiqmoqchi bo'lib turgan ekan. Uni yana quvib chiqardik.

Tongga yaqin dahshatli falokat yuz berdi. Yer chir aylanib ketganday bo'ldi. Ustimga bir nimalar bosib tushdi. Hushdan ketibman. Shu ahvolda qancha yotganimni bilmayman. Bir payt o'zimga kelib qararak, xarobalar tagida ko'milib yotibman. Qattiq shikastlanibman. Shu orada tepamdan qitirlagan ovoz eshitildi. Birov meni kavlab chiqarmoqchi bo'layotganga o'xshardi. Keyin itimizni ingillagan tovushidan tanidim. Sal o'tmay kichkinagina teshik ochilib, ichkariga havo kirdi, yo'qo'ldi tushdi. So'ng itimning oyog'i ko'rindi. Uning yordami bilan bir amallab tashqariga chiqib oldim. It meni o'z holimga qo'ymay hadeb pochamdan tortqilayverdi. Bir joyga kelganimizda nuqul gir aylanib ingillayverdi. Darhol qazishga tushdim, katta qizimni qutqarib oldim. Bu dahshatli zilzila paytida hamma o'zi bilan o'zi ovora edi. Onam bilan xotinimning tirik qolishiga ham shu it sababchi. U joyni ko'rsatdi, men qazib oldim. Keyin hammamiz chaqaloqni izlay boshladik. It ham g'oyib bo'ldi negadir. Qazib ko'rmagan joyimiz qolmadi. Oxiri hovliga chiqib qararak, beshik bir chekkada turibdi. Yonida esa itimiz. Beshikning ichida bola. Bildikki, yer qimirlashidan sal odinroq it beshikni uydan olib chiqib ketgan ekan. Zilzila paytida bizni butun uy ichimiz bilan o'limdan qutqarib qolgan shu it bo'ladi. O'sha voqeadan keyin it bizga qadrdondan ham qadr-don bo'lib qoldi. Qo'shnim bo'lsa shunday itning joniga qasd qilib o'tiribdi. Chidab turolmadim, itimni qutqarib qolish uchun belkurak bilan qo'shnimga

tashlandim. Lekin ulgurolmadim, itimga jarohat yetkazibdi u.

Kinorejissyor Ajdar Ibrohim hikoyasini tugatgach, shunday dedi:

—Sudda shu gapni eshitganimdan keyin jonivorlarda favqulodda sezish qobiliyati borligiga ishonдим. Xotanim itimizni ko'p erkalab, mehribonchilik ko'rsatardi. Men unchalik ro'yxushlik bermasdim. It uning o'lganini sezgan bo'lishi ehtimoldan xoli emas. Xullas, o'sha kundan keyin u uydан chiqib ketdi-yu, qaytib kelmadi.

Chumchuq ovi

Advokat do'stim Urxon Opoydin bir kuni gap orasida:

— Men ham bir marta yozuvchilik qilganman, — deb qoldi.

— Qandoq qilib? — so'radim men.

U hikoya qilib berdi.

— Boshlang'ich maktabda, taxminan uchinchi sinfda o'qib yurgan paytlarim edi. Yakshanba kunlari dalaga chiqib, maza qilib o'ynab kelardik. Asosiy ermagimiz roгатka (sopqon)ga tosh solib otish edi. Ana shunday kunlardan birida Burxon akam bilan o'ynab yurib, qush ovlashga jazm qildik. Rezinka roгатkaga mayda toshlardan qo'yib, qushlarni poylab otamiz, hecham tegmaydi. Bir payt qo'qqisdan ro'paradagi daraxtdan bir gala chumchuq «pir» etib osmonga ko'tarildi. Burxon akam darhol rezinkani cho'zib turib bir otgan edi, bitta chumchuq «tap» etib yerga tushdi. O'qimiz nishonga tegishini kutmagan ekanmiz shekilli, ikkovimiz ham esankirab qoldik. Keyin chumchuqning teppasiga yugurib bordik. Jon talvasada tipirchilab, to'lg'anib yotgan qushchani ko'rib, ikkovimiz bexosdan yig'lab yubordik. Chumchuq boyoqish uchay desa ucholmas, qochay desa qocholmasdi. Hali tirik edi. Bu dahshatli o'lim azobi bir-ikki daqiqa davom etgan bo'lishi mumkin, ammo mening nazarimda u cheksizday tuyulardi. Chumchuq yotgan joyida tipirchilagan sari biz battar ho'ngrab yig'lardik. Oxiri u qimirlamay qo'ydi. Qushchani joni uzilgan bo'lsa ham, aka-uka ikkovimiz hamon ho'ng-ho'ng yig'lardik. Men uning o'limiga sababchi bo'lgan roгатkani olib uloqtirib yubordim. Burxon akam qo'li bilan yerni timdalab, chumchuqqa go'r ochdi. Yig'i-sig'i bilan uni ko'mdik. Shundan keyin ikkovimiz bir og'iz churq etmay, xo'rsina-xo'rsina uyga qaytdik.

Ertasi kuni sinf o'qituvchimiz erkin mavzuda insho yozishni buyurdi. Men o'zimga g'oyat ta'sir qilgan mana shu voqeani bayon qilib berdim. O'qituvchimiz inshoyimni o'qib chiqqach, juda maqtadi, ko'klarga ko'tardi. Xullas, mening umrimda birinchi marta yozgan asarim shu bo'ldi.

Shafqatli it

Uyimiz katta yo'l yoqasida bo'lguchi edi. Qish kunlaridan birida ikkinchi qavatdagi deraza yonida gazeta o'qib o'tirardim, oldimda esa qahva. Shu payt ko'cha tomondan ingillagan ovoz eshitildi. Shunday ayanchli, shunday g'amnok ediki, gazetani ortiq o'qiyolmadim. Eshikni ochsam, jingala-jingala oq junli daydi bir kuchukcha turibdi. Meni ko'rishi bilan jonholatda ingray boshladi. Allaqayeri og'riyotganini sezdim. Tumshug'ini ostonaga qo'yib, iltijo bilan ko'zimga tikildi. Darrov yerdan ko'tarib olib, uyoq-buyog'iga razm solib ko'rdim. Bir oyog'i lat yegan bo'lsa kerak, qonayotgan ekan. Yaralangan joyini yaxshilab yuvib, dori surtdim, keyin oyog'ini taxtakachlab, mahkam bog'lab qo'ydim. Anchagacha ingillab yotgach, keyin tinchib qoldi. Qorni to'ygach, uyquga ketdi.

Oradan o'n besh kuncha vaqt o'tgach, taxtakachni olib tashladim. Boyoqish ikki-uch kun cho'loqlanib yurdi, keyin yarasi butunlay bitib ketdi. Ko'hlikkina, sho'xroq kuchukcha ekan, uy ichi bilan hammamiz unga qattiq bog'lanib qoldik. Lekin u ko'chaga o'rgangani uchun hamisha uydan qochish payida bo'lar, bunday paytlarda esa uni ko'cha-ko'ydan tutib olib, joyiga qaytarardik. Kunlardan birida itimiz yo'qolib qoldi. Shuncha qidirsak ham topilmadi. Ko'p afsuslandik, lekin iloj qancha edi.

Kelasi yil yana o'shanday qish kunlaridan birida erta bilan deraza yonida qahva ichib o'tirsam, to'satdan ko'cha tomondan vovullagan ovoz keldi. Negadir bu tovush tanishdek tuyuldi. Darhol pastga tushib, eshikni ochdim. Ha, xuddi o'zi... Meni ko'rishi bilan it dumini likillatib, sakrashga tushdi. Yonidagi sap-sariq bahaybat sherigi tinmay ingillardi. Yaqiniga borib qarasam, bir oyog'i singan ekan.

Ha, oradan bir yil o'tgandan so'ng o'sha daydi itimiz mendan najot istab yarador sherigini oldimga boshlab kelibdi.

Ibratli tasodif

Buni bizga o'qituvchimiz gapirib bergan.

O'sha o'qituvchimizning bir qarindoshi birinchi jahon urushi yillarida armiyada ofitser bo'lib xizmat qilgan ekan. O'sha odam kunlardan birida cho'lda ketayotib qiziq bir voqeaning guvohi bo'libdi. Tipratikan bilan yo'g'on bir ilon «jang» qilishayotgan bo'lib, hujum qilayotgan tomon asosan tipratikon bo'lib, u nuqul hamla qilar, har hamla qilganida o'tkir tikanlarini ilonning tanasiga sanchib olarkan. Hon chetroqqa o'rimalab qochmoqchi bo'lsa, yugurib oldidan chiqar, yana nayzasini suqib-suqib olaverarkan. Oxiri ilon shu darajada abgor bo'libdiki, qimirlashgayam holi qolmabdi. Tipratikan yana hujumga shaylanib turganini ko'rib, ofitser qo'lidagi tayog'i bilan uni bir-ikki marta tushiribdi. Tipratikan til tortmay o'libdi, tayoq ham qars etib sinibdi. Ofitser yo'l-yo'lakay singan tayog'ini o'ynab, o'zi turgan chodirga yetib olibdi. Oradan ancha vaqt o'tgach, tashqari chiqib qarasa, boyagi yo'g'on ilon chodirning ostonasida tasmadek cho'zilib o'lib yotganmish. Ustida singan tayoq bo'lagi.

O'qituvchimiz shu voqeani aytib bergach, bizga bunday degan edi:

— Tanasi ilma-teshik bo'lib ketan bir ilonning yaxshilikka yaxshilik qaytarish niyatida shuncha yo'l bosib, tayoqning singan uchini sudrab kelishi aslida aql borvar qilmaydigan narsa. Lekin bu bo'lgan voqea. Qolaversa, buni ibratli tasodif desa ham bo'ladi.

—

Tulki ovlagan ayiq

Xalil Dondor shunday hikoya qiladi:

—Tog' etagidagi Xirvati qishlog'i atrofida suruv haydab yurgan cho'ponlar har kuni tunda bittadan qo'y g'oyib bo'layotganini sezib qolishadi. Ma'lum bo'lishicha, suruvga ayiq oralagan ekan. Cho'ponlar o'g'rining adabini berib qo'yish niyatida kechasi gulxan yoqib, uni poylab o'tirishibdi. Bisotlarida bittagina pilta miltiq bor ekan. Nihoyat, ayiq ko'rinibdi. Cho'ponlar shovqin ko'tarib, uni qo'rqitmoqchi bo'lishgan ekan, ayiq parvo qilmay to'g'ri bostirib kelaveribdi. Buni ko'rgan bir cho'pon shosha-pisha miltiqni olib, o'q uzmoqchi bo'lgan ekan, piltasi o't olmabdi. Ayiq esa yaqinlashib qolibdi. Cho'ponlar miltiqni tashlab, tiraqaylab qochishibdi. Ayiq bemalol gulxanning oldiga kelibdi, keyin yerda yotgan miltiqni olib, tizzasiga bir urib sindiribdi. Shundan so'ng u bitta qo'yni burdalab, yeyishga tushibdi. O'sha kezlari suruv tomonda tulki ham aylanishib qolgan ekan. Har kuni u ayiqning izidan borib, undan qolgan sarqitlarni pok-pokiza qilib tushirib ketar ekan. Shu kuni tulki yana paydo bo'libdi. Ayiq uni ko'rib qolibdi-da, bir parcha go'sht irg'itibdi. Tulki yaqin kelib, go'shtni olibdi. Ayiq yana tashlabdi. Lekin bu gal beriroqqa uloqtiribdi. Shu tariqa go'sht tashlab, tulkini yaqiniga keltiribdi-da, bir chang solib ushlab olibdi. Shundan keyin boya o'zi majaqlab tashlagan miltiqning sum-basini olib, obdan o'tda qizdiribdi-da, dahshatdan qotib qolgan cho'ponlarning ko'zi o'ngida uni tulkinging ketiga bosibdi. Bir necha marta buni takrorla-gach, oxiri tulki o'libdi. Ayiq: «Yegan qo'yimning haqi bu», deganday uning oiigini cho'ponlar pusib yotgan tomonga uloqtiribdi. Shu-shu bu ayiq mutlaqo ko'rinmay ketibdi.

Ayiqning tashakkuri

Tavr tog'i tomonlarda bir dehqon o'rmonga borib, katta bir daraxtni ag'daribdi-da, o'tin tayyorlashga kirishib ketibdi. Shu orada qayerdandir ayiq paydo bo'lib, uning qarshisiga kelib o'tiribdi-da, harakatlarini zimdan kuzata boshlabdi. U taraflarda nima ko'p, ayiq ko'p. Lekin odamga hujum qilmaydi. Shuni bilgani uchun o'tinchi dehqon bermalol ishini qilaveribdi.

Bir mahal u to'nkani yormoqchi bo'lib, pona tiqibdi-da, qo'lidagi boltaning orqasi bilan uraveribdi. Keyin tushlik qilib olish uchun bir chekkaga borib o'tiribdi. Uning ketganini ko'rgan ayiq to'nkaning oldiga kelib, yosh boladay ponani o'ynay boshlabdi. Ponani joyidan qo'zg'atmoqchi bo'lib uyoqqa tortqilabdi, buyoqqa tortqilabdi, oxiri pona otilib ketib, to'nkaning yorig'iga oyog'i qisilib qolibdi. Ayiq jon achchig'ida bo'kirib yuboribdi. Dehqon yugurib kelib to'nkaga kattaroq pona tiqibdi, yoriqning og'zini kengaytirib, ayiqning oyog'ini sug'urib olibdi. U boyoqish cho'loqlanganicha o'kirib-o'kirib yo'liga ravona bo'libdi.

Shu kuni ishi chala qolgan dehqon ertasiga erta bilan o'sha joyga kelsa, kechagi to'nkaning ustida mumkatakda asal turganmish. Shunda u kechagi qilgan yaxshiligi uchun ayiq shu asal bilan minnatdorchilik bildirmoqchi bo'lganini tushunibdi.

Ona tarbiyasi

O'n yashar bola edim. Istanbulning Sulaymoniya mahallasida, ikki qavatli eski uyning bir xonasida oilamiz bilan ijaraga turardik. Targ'il bir mushugimiz bo'lardi. O'sha kezlari u bolalagan bo'lib, faqat bittasi tirik qolgan edi.

Targ'il nechog'lik och qolmasin, uydagi narsalarga hecham ko'z olaytirmasdi. Aslida esa o'zi uchchiga chiqqan o'g'ri edi. Allaqayerlardan go'sht o'marib, uyga tashigani tashigan edi. Bir kuni og'zida katta bir boiak go'sht bilan zo'rg'a zinadan chiqib, uni dahlizga qo'ydi-da, miyovlab bolasini chaqirdi. Bolasi kelgach, go'shtni yerdan olib, o'zi doim ovqat yeydigan tog'orachaga soldi. Mushukcha go'shtga tashlanib, apil-tapil yeya boshladi. Tag'il yerga cho'zilib, tamshanib qo'ydi.

U paytlarda biz yerga ko'rpacha to'shab, pastakkina xontaxta atrofida ovqatlanardik. Kunlardan birida dasturxon atrofida o'tirgan edik. Targ'il oyim bilan mening o'rtamga kelib yotib oldi. Birozdan keyin yoniga bolasi keldi. Lekin u onasiga o'xshab jimgina yotish o'rniga boshini dasturxonaga cho'zib, ustidagi narsalarni ishay boshladi. Bu ham yetmagandek, keyin oldingi oyog'ini dasturxonaga qo'ydi. Bolasi beso'roq bir nima olmoqchi bo'lganini sezgan targ'il darhol oyoqqa turdi. Xuddi quloqsiz bolasining ta'zirini berib qo'ymoqchi bo'lgan onalarga o'xshab, bir oyog'i bilan mushukchanning boshiga tushirdi, uni urib-urib xon-taxtaning tagiga kiritib yubordi. O'sha voqeadan keyin mushukcha dasturxonaga oyoq uzatganini qayta ko'rmadik.